

scripturam redigi, ex qua recitetur, ut ultimas definitiones de scriptis recitatione proferant. Quippe sententia, quæ dicta fuerit, cum scripta non esset, nec nomen sententiæ habere meretur. *L. 3. C. ibi.*

34 Justinianus ab hac generali regula dispensavit breves lites, & maxime vilium personarum. Tunc enim, ait, sine scriptis, & sine aliqua expensa cognoscere Præsidentem oportet. Refert. *Nov. 17. c. 3.*

35 Quum veteri jure tribunal Ecclesiæ in civilibus causis non esset aliud, quam via simplicis arbitrii, Justinianus & illas sententias, quas Episcopus inter suos subditos tulit, exceptit. *Ex non scripto*, inquit, *examinetur negotium sine damnis, & accipiat formam, si hoc quoque partes voluerint, forsam etiam scriptam, & liberentur alterutro certamine.* Extat. *Nov. 83. Prefat.*

36 Jure novo dispositio Juris civilis etiam in foro ecclesiastico recepta est. Hinc ex legibus civilibus transcripsit Pontifex, sententiam, quæ ex scripto non recitaretur, ne quidem sententiæ, utpote definitivæ, nomen mereri. *c. 5. de Sent. & re Judic. in 6.*

37 Sic & nostro stylo in utraque Curia solet Commissarius sententiam, quam *dictum* vocant, concipere, & scribere, illudque Consilio prælegere, ut approbetur. Atque in Gallia tum definitivas (a), tum & interlocutorias sententias scriptas esse oportet.

38 Scripta sententia ab ipso Judice partibus prælegenda est, & quidem sedendo. Nam sententia definitiva, quæ ab ipso Judice stando profertur, nullius esse momenti declaratur. *c. 5. ibi in 6.*

39 Pontifex in novum jus & hoc transcripsit, quod Episcopi possint, per alium sententiam dicere. Quippe & Jure civili datum est privilegium illustribus Judicibus, quod per suos ministros facerent definitivas sententias recitari. *ibi.*

40 Hoc exemplo passim receptum est, quod in Curiiis sententia passim à Graphiario, vel Secretario, præsentente Senatorum cœtu, aut saltem curam duobus Commissariis, ex scripto promulgetur. Inolevit alibi usus, quod sententia, per Graphiarium in scriptum redacta, partibus tradatur, remissa recitatione coram partibus præsentibus.

41 Sententia non tantum causæ decisionem, sed & præstationem accessorium, ut sunt litis expensæ, fructus percepti, percipiendique, & reliqua damna, interesseque, exprimere

(a) Gibert. not. 8. §. 1. §. 2. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100.

re debet, ut terminato, transactioque negotio posthac nulli actio, neque ex rescripto super sumptum petitione præstetur, nisi Judex, qui de principali negotio sententiam promulgavit, cominus partibus constitutis juridica pronuntiatione significaverit, victori causæ restitui debere expensas, aut super his querelam jure competere. Refert. *L. 3. C. de fruct. & lit. Expens.*

42 Si Judex condemnationem expensarum præterit, hodie admittitur appellatio, quæ vulgo dicitur à minima; quia Judex, qui in expensas victum condemnare neglexit, non censetur satisfacisse conclusioni partium, quoniam litigantes solent in concludendo petere, ut pars adversa in expensas condemnatur. Hæc praxis à jure scripto, ut vocant, aliena apparet. *L. 10. C. quand. provoc. non est necess.*

43 Ait Zeno Imp. Constitutio præcipit, ut quivis Judex in sententia sua jubeat victum factos in judicio sumptus præstare. Præsumitur enim ille, qui victus est, temere litem suscitasse, aut suscepisse. *L. 5. C. de fruct. & lit. Expens.*

44 Quodsi & victus probabili ratione ductus appareat, ut judicio expetitur, ab expensis vel in totum, vel in tantum absolvendus est, quia, ut hodie loquimur, expensæ vel in totum, vel pro parte compensantur. Adsit tamen, ut ex quavis leviorive causa indiscretiori compensationi expensarum locus sit. Oportet diligenter attendi, inspicique statum causæ, ut nonnisi ex bonis, probatis, sufficientibus, & legitimis causis, ex quibus bona fides apparet, compensatio expensarum decernatur.

45 Hodie non solet Judex, in condemnando actorem, vel reum in expensas, certam earum quantitatem in sententia exprimere. Juxta hodiernum enim stylum victor expensas libello exhibet, qui victo communicatur, ut eo viso examinet, num victor nullas superfluas expresserit, aut ultra modum auxerit. Statuit Ordinatio Mechliniensis (a): *Taxa vero expensarum reo petenti à Graphiario tradetur, ne existiment ignorantes, plus justo exigi; & ne forte Officiariis occasio detur pretendi ultra debitum, quod siquidem unquam attentarint, punientur, ultra amissionem salariorum, multa arbitraria.*

46 Si inter victum, & victorem controversia expensarum inardescit, Judex acta processus, & alia ex parte litigantium allegata, & verificata discutit, & summam expensarum taxat, moderaturque.

Vic-

(a) Ordin. Mechlin. tit. 11. art. 63.

47 Victus victori non tantum in expensas litis, sed & in restitutionem fructuum, præsertim post litis contestationem perceptorum, & interesse, quod ob intentatam litem victor passus est, condemnandus est. *L. 2. C. de Fruct. & lit. Expens.*

48 Post exhibitam declarationem suppetit victo dilatio, damnum, & interesse à victore exhibitum diminuere queat. Diminutione facta, si Curia videatur, datur utrique parti unus terminus, ad se de omnibus informandum; & post hunc singulæ partes habebunt terminum ad reprobandum, & salvandum; eruntque omnes termini peremptorii. Præcipitur Advocatis, ut in libellando damno, & interesse, non aliud exprimant, nisi quod intenta conditione actionis, è qua oritur, & qualitate litigantium de jure debetur. Si ipsi excesserint, pœna arbitraria puniuntur, & in expensas suis clientibus refundendas condemnantur.

Cap. 4.
De Execut.
sentent.

49 Sententiam definitivam, nisi appellatum fuerit, insequitur executio. Inutilis enim appareret sententiæ auctoritas, nisi justus executioni locus immineret. Nam executio præcipuus effectus est præcedentis sententiæ. *L. 1. C. de Execut. Rei Judic.*

50 Placuit tamen humanitatis causa quasdam inducias condemnato concedere, inter quas judicatio satisfaciendum esset. Has Justinianus ad quadrimestre pro solutione pecuniarum restrinxit. *L. 2. C. de Usur. Rei Judic.*

51 Jure Decretalium declarat Pontifex, & in foro ecclesiastico has inducias, utpote quadrimestres, esse observandas. *c. 26. de Offic. Judic. Deleg.* Alibi tamen monet Papa, quadrimestre illud spatium posse aliquando vel augeri, vel contrahi à Judice. *c. 15. de Sent. & re Judic.*

52 Inde recentioribus moribus multorum tribunalium nullum certum tempus, quo differatur executio, fixum est, quia totum arbitrio Judicis relinquitur. Successit fere hæc praxis, quod post rem judicatam ad instantiam Victoris decernatur monitoriales ad parendum infra tempus congruum à Judice præfixum. Succedunt, monito non parente, executoriales in forma ad effectum sententiæ extorquendum.

53 Aliquando reus, solvendo impar, moderatas, & arbitrarias solvendi inducias impetrare solet sub cautione infra certum tempus præstanda. Hæc literæ, quibus hujusmodi induciæ indulgentur, vulgo dicitur rescripta moratoria.

54 Elapso tempore, quod hodie arbitrio Judicis condemnatis ad satisfaciendum indulgetur, executionem aggreditur Judex, qui sententiam tulit, à quove literæ executoriales petuntur, concedunturque.

In

55 In majoribus Curia mandata executoria committi solent Apparitoribus, qui idcirco & Executores dicuntur. *Executorem eum solum esse manifestum est, qui post sententiam inter partes, audita omni, & discussa lite prolatam, rei judicæ vigorem ad effectum videtur deducere.* Refert. *L. 8. C. de Execut. Rei Judicæ.*

56 Si executor exequendæ sententiæ per se non sufficit, ministros pro qualitate causæ, & oppositionis, quæ timetur, & prævidetur, secum assumere potest, ipsiusque Magistratus, si opus est, opem implorare, aut interdum etiam nanum militarem in suppetias vocare.

57 Forma exequendi, inspecto jure communi, fere hæc est; si damnatus quis sit, rem certam restituere, ea ipsi auferuntur, etiam interdum, si opus est, manu militari, juxta *L. 68. ff. de Rei Vindicat.*

58 In causis pecuniariis pignora capiuntur, & distrahuntur, ut ex pretio victori satisfiat. *L. 4. ff. de Re Judicæ.* Tunc autem pro modo debiti is est ordo, ut primum res mobiles, si sufficiunt, pignori capiantur. Si harum pretium non æquet debitum, distrahuntur & res immobiles; denique, si opus est, & jura, & nomina, juxta *L. 15. ff. ibi.*

59 Nostris moribus diversæ Provinciæ hunc ordinem negligunt, executionem ordiri permittentes à rebus quibuslibet, prout ex magis occurrunt, vel promptius ex iis judicatum redigi posse Apparitori videtur.

60 Sunt insuper nonnulla bona, quæ de jure scripto ab executione eximuntur; veluti instrumenta rusticorum ad agriculturam necessaria. *L. 7. & 8. & Authent. Agricultores C. quæ res pig. oblig. poss.* Hodie id minus servatur; sed tamen iis parcitur, dum alia bona reperiri possunt.

61 Aliquando privilegio Philippi IV. Regis Galliarum cautum fuit, fas non esse creditori, Sacerdotum suppellectili, aliisque mobilibus manum injicere publicam. Posteriore Edicto Aurelianensi de ann. 1560. restricta est hæc prærogativa ad sacram suppellectilem, quæ cultum divinum spectat; & ita confirmata est quoque Edicto Blesensi de ann. 1579.

62 Si bona sufficientia, quibus judicatio satisfiat, desunt, ultimum remedium est, ut debitores in carcerem retrudantur. Humanior namque sententia est, ut eo non recurratur, quamdiu bona reperiuntur, quæ capi, distrahique possunt.

63 Justo severior visa est sententia, quæ obæratos debitores creditoribus in servitutem addixit. Hunc barbari juris *Ep. Van-Espen T. II.* Ccc ri-

rigorem jam diu sustulit lex civilis. *L. 12. C. de Oblig. & Act. quam & jus novum adoptat. c. 2. de Pign.*

64 Jure civili mulieres, etsi solvendo non sint, à carcere dispensantur. *Nov. 134. c. 9.* Recentioribus moribus ex veteri jure hæc cautela reliqua est, ut mulieres in carceribus à viris, servandæ muliebris pudicitie causa, separentur. *L. 3. C. de Custod. Reor.*

65 Juxta Edictum Blessense (a) executio contra Ecclesiasticos, in sacro Ordine constitutos, fieri non potest per incarcerationem, nisi appareat, quemquam in fraudem Creditorum ordinatum fuisse executorique, sua mobilia capienti, restitisse. Tunc enim propter illa crimina fraudis, rebellionisque carceri datur.

66 Reliquis debitoribus beneficium effugiendi carcerem tribuit cessio bonorum. Jure civili cessio bonorum simplici professione, & viva voce fieri potest. *L. 6. C. qui bon. ced.* Nostris moribus plerumque cautum est, ut nemo nisi præsens, & in judicio discinctusque, & nudo cervice cedat bonis. Hinc, qui literas impetrandas ad cessionem faciendam, eas in judicio offerunt, una cum synopsi jurata omnium bonorum, data fide, quod bona, quæ posthac ulterius cedens acquisiturus sit, ea in commodum Creditorum consignare velit, paucis exceptis, quæ ad quotidianam sustentationem spectant. *L. 6. ff. de cess. bon.*

67 Cessio bonorum liberat à carcere, sed non à debito, donec Creditor totum, & solidum receperit: nec suffragatur ad declinandum carcerem decoctoribus, & fraudatoribus, sed solis illis, qui per infortunium lapsi sunt bonis, aut citra suam culpam in debita, quæ suarum facultates superant, inciderint. *§. 40. de Action. & ibi Interp.*

68 Cessio bonorum, ad effugiendum carcerem, illis debitoribus necessaria haud est, quibus beneficium competentie reliquum est; cujus effectus est, quod sublatis pignoribus ad solvendum æs alienum adigi non possint, ultra quam salva sua congrua sustentatione facere possunt. De Jure civili hoc privilegio fruuntur Parentes, Patroni, Socii &c. *§. 37. & 38. de Action.*

69 Passim recepta est sententia Interpretum, novo jure beneficium competentie & Clericis suppetere, eo quod Pontifex Clericum, solvendo imparem, à censura excommunicationis absolverit, si idoneam cautionem exposuisset, quod,

(a) Edict. Bless. art. 57.

nactus pinguiorem fortunam, dicta debita expungere velit. *c. 3. de Solut.*

70 Post Concilium Tridentinum (a) censuris nullus locus est, si executio realis, vel personalis per captionem pignorum, vel personarum distractionem habere potest. *Quodsi executio realis, vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit; sitque erga Judicem contumacia: tunc eos etiam anathematis mucrone, — Judex Ecclesiasticus ferire poterit &c.* Veteri jure censurarum auctoritas in criminalibus causis relationes synodales peperit sæpius.

* 71 Studuerunt SS. Pontifices (b), & Concilia omnibus modis rem judicatam in executionem deduci. En Concilii Sardicensis ad Julium I. tenorem. *Hoc optimum, & valde congruentissimum — si ad caput, id est, Petri Apostoli sedem de singulis quibusque Provinciis Domini referant Sacerdotes &c. Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sardinia, in Sicilia, & Italia sunt, Fratres nostri, quæ acta sunt, & definita, cognoscant, & ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, quos extra Episcopatum justa sententia declaravit.* Ad relationem Concilii Carthaginensis, & Milevitani adversus Pelagium hæc rescripsit S. Innocentius (c): *Gratulor igitur, Fratres charissimi! quod per fratrem, & Coepiscopum nostrum Julium literas ad nos destinastis; & cum illis curam geritis, quibus præsidetis Ecclesiis. Sollicitudinem vestram pro omnium utilitate monstratis, & per cunctas totius orbis Ecclesias omnibus una, quod prosit, decernendum in effectu executionis esse poscitis: ut suis constabilita regulis Ecclesia, & hoc quo illos caveat, pronuntiationis justæ firmata Decreto talibus patere non possit &c.* Adversus Accacianos pronuntiat S. Gelasius: *Confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, unusquisque Synodi Constitutum, quod universalis Ecclesie probavit assensus, nullam magis exequi Sedem oportere, quam primam.* Apud Gratian. *c. 1. XXV. q. 1.* Quid ad relationem trium Capitulorum, quæ Concilium Constantinopolitanum II. confixit, sibi reliquum S. Gregorius fecit, nisi curam executionis pro re judicata? *Cunctas vero, inquit, quas præfata veneranda Concilia sententias, & personas respuunt, respuo; quas venerantur amplector: quia, dum universali sunt consensu constituta, se, & non illa destruit; quisquis præ-*

(a) Trident. sess. 25. cap. 3. (b) Epist. Synod. Conc. Sardic.

(c) S. Innoc. epist. 29.

sumit aut solvere, quos relingant, aut ligare, quos solvant.
Refert. c. 2. §. 1. D. XV.

TIT. XI.

De Appellationibus, & Recusationibus.

CAP. I.

De Origine Appellationum Ecclesiasticarum.

1 **V**eterem censurarum vigorem maxime infregerunt appellationes indiscretiores. Monuit Honorium II. desuper Hildebertus Turonensis Episcopus (a): Quod, inquit, hujusmodi emerit novitas, ut placeat, omnem indifferenter appellationem admittere, Pontificatis peribit censura, & omnino conteretur ecclesiasticæ robur disciplina &c.

2 Purioribus Ecclesiæ sæculis in causis civilibus penitus exularunt quæcunque appellationes ecclesiasticæ. Quum enim id genus causarum non ultra, quam via arbitrii, contingere posset Episcopus, appellationi aut nullus locus fuit, aut causa ad civiles Judices remittenda fuit. Nov. 123. c. 21.

3 Fuere & in criminalibus causis, utpote à censura poenitentiae canonicæ, valde restrictæ. Pronuntiat Concilium Nicænum (b): De iis, qui à communione segregati sunt, si-ve Clericorum si-ve laicorum sint ordinis, ab Episcopis, qui sunt in unaquaque Provincia, valeat sententia secundum Canonem; qui pronuntiat, eos, qui ab aliis ejecti sunt, non esse ab aliis admittendos.

4 Quum tamen nonnunquam Episcopi ea auctoritate abuti possent (c), Concilium appellationi ad Concilium Provinciale locum, per viam simplicis querelæ, si ab Episcopo quis injuriam se esse passum prætenderet, reliquit, ut causa plenior, & æquior judicio decideretur. Nullus ergo interjectæ querelæ effectus suspensivus fuit, sed solum devolutivus, utpote ad instaurandum causæ examen.

5 Juxta Decretum Concilii Antiocheni, si Episcopus Concilii Provincialis censuram iniquam existimavit, oportuit ex vicinia plures ad Concilium, utpote numerosius, & majus, convocare Episcopos, ut cum prioribus Judicibus iudicium instaurarent. c. 2. XXI. q. 5.

In-

(a) Hildeb. epist. 52. (b) Conc. Nicæn. 1. cap. 5.
(c) Fleur. J. E. p. 3. cap. 23.

6 Interdum vexati Episcopi Papam implorarunt, quod per Canones Sardicensis permissum, eo moderamine, ut Papa, si censeret, esse justum, ut causa retractetur, examen, & decisionem ad Concilium, quod ex vicinis Provinciis esset colligendum, remitteret, legatum à suo latere, si necesse videretur, submissurus. c. 36. VI. q. 6.

7 Progressu temporis nemini minus, quam Afris appellationes Romanæ, quas transmarinas dicere, persuaderi, aut obtundi poterat. Statuit Concilium Milevitanum: Ad Transmarina autem Concilia, qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur. Addit Gratianus, nisi forte ad Romanam Sedem appellaverit. c. 35. ibi.

8 S. Cyprianus veterem regulam jam pridem in memoriam his verbis revocavit (a): Cum statutum, inquit, omnibus nobis, & æquum pariter, ac justum fit, ut uniuscujusque causa illic audiatur, ubi crimen admissum est — ubi & accusatores, & testes sui criminis habere possint &c. Nec censura congruit Sacerdotum, mobilis, atque inconstantis animi levitate reprehendi.

9 Hæc antiqua disciplina sensim fuit immutata, præsertim publicatis famosis epistolis Decretalibus sub nomine primorum Pontificum, quibus stabiliti sunt diversis gradus jurisdictionis Archiepiscoporum, Primatum, ac Patriarcharum, ad quos gradatim appellari posset. Et, quantum ad Papam, libera omnibus Christianis à quibuscunque Judicibus appellandi facultas, tanquam Primatur divino instituto ex Apostolica traditione cohærens, commendatur. c. 4. 8. & passim II. q. 6.

10 Receptis his Decretalibus abhinc factum est, quod in Curia Romana recipiuntur omnes causæ etiam interdum in prima instantia, nec in majoribus duntaxat materiis, sed & levioribus. Inquit S. Bernardus (b): Quantos novimus appellasse pulsatos, quo interim licere, quod nunquam licet? Nonnullis etiam, quoad usque vixerunt, licuisse appellationis suffragio nefaria, scimus: v. g. incestum, adulterium — Quousque non evigilat consideratio tua ad tantam appellationum confusionem, atque abusionem? Præter jus, & fas, præter morem, & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non causa discernitur, aut persona. Præsumitur leviter, passim, plerumque & nequiter. Volentes malignari, nonne his potissimum terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his ma-

gis

(a) S. Cypr. epist. 55. (b) S. Bern. de Consid. lib. 3. cap. 2.